

ВІСНИК

Дніпропетровського університету

Науковий журнал

№ 1/2

Том 23

2015

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

Чл.-кор. НАН України, д-р фіз.-мат. наук, проф. **М. В. Поляков** (*голова редакційної ради*); ст. наук. співроб., проф. **В. І. Карплюк** (*заст. голови*); д-р фіз.-мат. наук, проф. **О. О. Кочубей**; д-р хім. наук, проф. **В. Ф. Варгалюк**; чл.-кор. НАПН України, д-р філос. наук, проф. **П. І. Гнатенко**; д-р фіз.-мат. наук, проф. **О. Г. Гоман**; д-р філол. наук, проф. **В. Д. Демченко**; д-р техн. наук, проф. **А. П. Дзюба**; д-р пед. наук, проф. **Л. І. Зеленська**; чл.-кор. НАН України, д-р фіз.-мат. наук, проф. **В. П. Моторний**; чл.-кор. НАПН України, д-р психол. наук, проф. **Е. Л. Носенко**; д-р біол. наук, проф. **О. Є. Пахомов**; д-р іст. наук, проф. **С. І. Світленко**; акад. Академії наук ВО України, д-р іст. наук, проф. **В. С. Савчук**; акад. Академії наук ВО України, д-р фіз.-мат. наук, проф. **В. В. Скалозуб**; д-р філол. наук, проф. **Т. С. Пристайко**; чл.-кор. НАН України, д-р біол. наук, проф. **А. П. Травлєєв**; д-р техн. наук, проф. **Ю. Д. Шептун**; д-р філос. наук, проф. **О. С. Токовенко**; д-р екон. наук, проф. **Н. І. Дучинська**; д-р філол. наук, проф. **І. С. Попова**; **Вятр Єжи Йозеф**, ректор Європейської школи та управління, професор (Польща); д-р фіз.-мат. наук, проф. **Ю. Мельников** (США)

**Серія: ІСТОРІЯ І ФІЛОСОФІЯ
НАУКИ І ТЕХНІКИ**

Випуск 23

Дніпропетровськ
Дніпропетровський національний
університет імені Олеся Гончара

*Друкується за рішенням вченої ради Дніпропетровського національного університету
ім. Олеся Гончара згідно з планом видань на 2015 р.*

Рецензенти:

Журба О. І. – д-р іст. наук, проф. завідувач кафедри історіографії та спеціальних історичних дисциплін (Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара)

Пилипчук О. Я. – д-р біол. наук, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності, керівник Центру досліджень історії науки і техніки ім. О. П. Бородіна (Державний економіко-технологічний університет транспорту, Київ)

Представлено широкий спектр результатів досліджень з філософії та історії науки і техніки. Розглянуто перспективи напрямки розвитку вертикально-осьових вітроустановок. Проаналізовано метафізичне осмислення природи та предмета математичного знання, мислення у спекулятивно-діалектичній філософії математики Гегеля, філософсько-історичні концепти творчості Ф. Броделя у контексті історичної антропології, деякі питання генезису технічних об'єктів у порівнянні їх з об'єктами біологічними з врахуванням їх специфіки, здійснено аналіз особливостей типів мовної політики на прикладах імперсько-колоніальних владних практик у мовній сфері. Розглянуто перші кроки вітчизняної авіації в Харкові та Києві (на прикладі діяльності авіаційного науково-технічного товариства при КПІ). Висвітлено історію розвитку Морського гідрофізичного інституту АН УРСР, становлення наукової програми гідрохімічних досліджень С. С. Бурксер, формування і розвиток стендової бази в КБ «Південне», історичні аспекти становлення дозиметрії в медичній практиці України. Вивчено життя і діяльність основоположника теорії тяги тепловозів і фундатора наукових засад експлуатації залізниць Ю. В. Ломоносова та інтелектуальне оточення й світогляд вченого-статистика і демографа А. С. Бориневича. Досліджено діяльність і долю членів педагогічної секції Харківського наукового товариства, з'ясовано склад освітньо-дослідницької ланки науково-конструкторської школи В. М. Ковтуненка та основні напрями її діяльності. Розглянуто в історичному контексті відштовхувальну силу Казимира, розвиток та роль матеріалів і техніки у повсякденному житті англійських міщан розвинутого Середньовіччя, основні етапи розвитку утримання великої рогатої худоби як у світі, так і на українських землях

Представлен широкий спектр результатов исследований по философии и истории науки и техники. Рассмотрены перспективные направления развития вертикально-осевых ветроустановок. Проанализировано метафизическое осмысление природы и предмета математического знания, мышления в спекулятивно-диалектической философии математики Гегеля, философско-исторические концепты творчества Ф. Броделя в контексте исторической антропологии, некоторые вопросы генезиса технических объектов в сравнении их с объектами биологическими с учетом их специфики, осуществлен анализ особенностей типов языковой политики на примерах имперско-колониальных властных практик в языковой сфере. Рассмотрены первые шаги отечественной авиации в Харькове и Киеве (на примере авиационного научно-технического общества при КПИ). Отражены история развития Морского гидрофизического института АН УССР, становления научной программы гидрохимических исследований Е. С. Бурксер, формирование и развитие стендовой базы в КБ «Южное», исторические аспекты становления дозиметрии в медицинской практике Украины. Изучена жизнь и деятельность основоположника теории тяги тепловозов и основателя научных основ эксплуатации железных дорог Ю. В. Ломоносова, интеллектуальное окружение и мировоззрение ученого-статистика и демографа А. С. Бориневича. Исследованы деятельность и судьба членов педагогической секции Харьковского научного общества, выяснены состав образовательно-исследовательского звена научно-конструкторской школы В. М. Ковтуненко и основные направления его деятельности. Рассмотрены в историческом контексте отталкивающая сила Казимира, развитие и роль материалов и техники в повседневной жизни английских горожан развитого Средневековья, основные этапы развития содержания крупного рогатого скота как в мире, так и на украинских землях

Represented a wide range of research results on philosophy and history of science and technology. Described the perspective directions of development wind turbine of vertical-axis. Analyzed the metaphysical understanding of the nature and subject matter of mathematical knowledge, of the thinking in the speculative-dialectical philosophy of mathematics Hegel's, philosophical and historical concepts of creativity Fernand Braudel in the context of historical anthropology, some questions the genesis of technical objects in comparisons with biological objects on the basis of their specificity, carried out an analysis singularities of types of language policy on the examples imperial colonial power practices in the field of language. Considered the first steps of domestic aviation in Kharkov and Kiev (on example aviation scientific and technical society in KPI). Were Reflected the history of the development of the Marine Hydrophysical Institute Ukr.SSR, the formation of the scientific program of hydrochemical investigations E. S. Burksers, formation and development bench base in CB «Yugnoje», the historical aspects of the formation of dosimetry in medical practice of Ukraine. Were studied the life and work of the founder of the theory of traction of locomotives and of the founder of the scientific bases of operation of the railways V. Lomonosov, intellectual environment and world view scientist in the field of statistics and demography A. Borinevich. Were investigated the activity and the fate of figures pedagogical section of the Kharkov Scientific Society, was determined the composition of the educational- research group scientific and design school B. M. Kovtunenka and main directions of her activities. Considered in the historical context of the repelling Casimir force, the development and the role of materials and technology in the daily life of a medieval British citizens, the main stages of development of the maintenance of cattle in the world and on the Ukrainian lands

Редакційна колегія:

д-р іст. наук, проф. **В. С. Савчук** (відп. редактор); д-р філос. наук, проф. **В. О. Панфілов** (заст. відп. редактора); д-р іст. наук, проф. **Л. М. Бессов**; д-р філос. наук, проф. **П. І. Гнатенко**; д-р мед. наук, проф. **Ю. К. Дуленко**; д-р іст. наук, проф. **О. І. Журба**; д-р іст. наук, проф. **В. В. Іваненко**; д-р філос. наук, проф. **В. П. Капітон**; д-р іст. наук, проф. **І. І. Колісник**; д-р філос. наук, проф. **В. Б. Окороків**; д-р філос. наук, проф. **В. І. Онопріснюк**; д-р біол. наук, проф. **О. Я. Пилипчук**; д-р філос. наук, проф. **В. І. Проіякія**; д-р габіліт., д-р філос. наук, проф. **В. М. Рамішвілі** (Грузія); проф. **Срогош Тадеуш** (Польща); д-р габіліт., проф. **Стройновскі Анджей** (Польща); д-р філос. наук, проф. **О. С. Токовенко**; д-р філос. наук, проф. **І. З. Цехмістр**; д-р іст. наук, проф. **Г. К. Швидько**; д-р філос. наук, проф. **С. В. Шевцов**; канд. іст. наук **А. В. Слюх** (відп. секретар)